

6. Deleyto C. The Secret Life of Romantic Comedy. – Manchester: Manchester University Press, 2011. – 194 p.
7. Higson A., Maltby R. Film Europe and Film America: Cinema, Commerce and Cultural Exchange, 1920-1939. / A. Higson, R. Maltby – Exeter: Exeter University Press, 1999. – 348 p.
8. Giannetti L. Understanding Movies. 11th edition. / L. Giannetti. – New Jersey: Prentice Hall, 2007 – 624 p.
9. Welsch J. R., Adams J. Q. Multicultural Films: A Reference Guide. / J. R. Welsch, J. Q. Adams. – London: Greenwood Press, 2005. – 231 p.

ФИЛЬМОГРАФИЯ

10. Airforce One [Wolfgang Petersen, 1997]
11. Nixon [Oliver Stone, 1995]
12. Primary colors [Mike Nichols, 1998]
13. The American President [Rob Reiner, 1995]
14. W. <http://www.okino.ua/film/mv14727/> [Oliver Stone, 2008]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Андрій Ніколенко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Київського національного університету культури і мистецтв.

Наукові інтереси: лінгво-культурологічні характеристики американського кінодискурсу.

УДК 811. 11: 81' 367

ГІПЕРЕКСПЛІЦИТНІСТЬ ВИСЛОВЛЕНЬ ТА ПРИНЦИП КООПЕРАЦІЇ ГРАЙСА

Лариса ПАВЛЕНКО (Київ, Україна)

У статті розглядається реалізація максим спілкування Грайса засобами експлікаційних моделей. Аналізуються такі екстралінгвістичні фактори як індивідуальні характеристики комунікантів, особливості теми мовлення, інтенсивність змін реплік та зворотній зв'язок в умовах комунікативної співпраці. Доведено, що формально надмірні висловлення, незважаючи на перенасиченість плану змісту, уможливають дотримання всіх максим спілкування.

Ключові слова: експлікаційні моделі, максими спілкування, принцип співпраці, комунікативні ролі, тема мовлення

The article studies the realization of Grice's maxims by means of explication models. Such non-verbal factors as individual characteristics of interlocutors, the speech topic, the frequency of turns exchange, and feedback are analyzed in the process of cooperative communication. It is proved that formally redundant structures, even being characterized by content overload, make it possible for interlocutors to follow all the communicative maxims.

Key words: explication models, the maxims of conversation, the cooperative principle, communicative roles, the speech topic

Сучасна лінгвістика приділяє велику увагу подальшій розробці теорії мовленнєвої діяльності, класифікації мовленнєвих актів, визначенню їх категоріальних прагматичних, семантичних, структурних і функціональних властивостей. Для досягнення комунікативних цілей учасники спілкування координують своє мовлення. Така координація передбачає уникнення комунікативно несумісних дій, що зумовлюється дотриманням ввічливості у спілкуванні та прагненням співрозмовників до комунікативного співробітництва (кооперації).

Актуальність роботи полягає в тому, що саме структурно-семантичний аспект формально надмірних побудов залишається малодослідженим при вивченні мовленнєвої поведінки комунікантів, незважаючи на те, що антропоцентрична орієнтація сучасних гуманітарних наук зосереджує увагу науковців на дослідженні інтерактивного характеру діалогічного мовлення.

Ряд робіт присвячено функціонуванню максим спілкування у різних типах дискурсів та/або факторам, що призводять до порушення постулатів описаних П. Грайсом та Дж. Лічем [1, с. 71-79; 2; 3; 6; 7; 13].

Метою цієї статті є дослідити яким чином умови дотримання принципу кооперації впливають на вербальне оформлення реплік комунікантів.

Комплексний підхід до вивчення мовних і позамовних факторів дозволив нам обґрунтувати та визначити формально надмірні структури, які характеризуються перенасиченням плану змісту для реалізації певної комунікативної мети як “експлікаційні

моделі” (ЕМ). За структурним критерієм виділено два основні типи ЕМ рівня висловлення – моделі розчленування і розширення структури висловлення (за допомогою постпозитивних сегментованих компонентів (ПСК) із функціонально-семантичною направленістю на конкретизацію, узагальнення, висновок, тлумачення, корекцію, модальну оцінку та плеонастичних елементів); та третій тип, що належить до рівня діалогу – моделі розширення структури репліки (питально-відповідна побудова репліки та псевдоінформативне перепитування) [11, с. 3-4].

Аналіз різного типу модальностей у різноманітних мовленнєвих ситуаціях показав, що у більшості випадків ЕМ, яким притаманне перенасичення плану змісту, сприяють успішній комунікації [8; 9; 10; 12].

Об’єктом обрано екстралінгвістичні чинники, які уможливлюють діалог на засадах принципу кооперації.

Предметом аналізу є синтаксичні та функціонально-семантичні характеристики формально надмірних побудов як одного із вербальних засобів успішної реалізації максим спілкування.

Матеріалом дослідження виступають англomовні художні твори ХХ століття.

Принцип кооперації базується на дотриманні чотирьох максим: *максими кількості*, яка вимагає повідомляти рівно таку кількість інформації, яка необхідна для досягнення цілей спілкування; *максими якості*, яка передбачає істинність тверджень; *максими відношення*, або *релевантності*, яка стосується того, що висловлення повинне відповідати темі спілкування, а комунікантам не слід відхилятися від неї та не ускладнювати процес сприйняття повідомлення; *максими способу вираження*, яка вимагає від комунікантів чітко висловлюватися [14, с. 45-46]. Ці максими вказують на належну мовленнєву поведінку як адресанта, так і адресата.

Ступінь збігу загального фонду знань визначає вибір мовцем найбільш прийнятних способів мовного оформлення інформації, для того щоб уникнути комунікативного збою, який може перешкоджати реалізації його комунікативних намірів. Знання, що накопичуються людиною протягом життя або надбані нею в певних ситуаціях спілкування, дозволяють вгадувати наперед і закінчувати думки співрозмовника, передбачати хід подій:

“Our empire.” “We snap our fingers and a staff leaps to obey.” “Creating hordes of new readers...” “Luring advertisers...” “Moving mountains at our command...” “Or at least moving the furniture.” (Michael J. Private Affairs)

Цей діалог слугує прикладом реалізації *максим кількості та релевантності*, а с точки зору вербального оформлення висловлення є ЕМ розчленування потенційно синтаксичного цілого (простого поширеного речення).

Той фактор, що співрозмовники сприймають один одного як рівноправних партнерів по спілкуванню однозначно впливає на успіх комунікативного акту (КА). У подібних випадках вони дотримуються принципу співпраці в діалозі, що дозволяє їм по чергово розвивати тему розмови, підхоплюючи думки і репліки один одного. Знання обома комунікантами конситуації, відсутність необхідності суворо дотримуватися мовних норм дозволяє їм використовувати синтаксично неповні висловлювання, називаючи лише істотні смислові компоненти:

Val: You lived in Two River County, the wife of the county sheriff. You saw awful things take place.

Vee: Awful! Things!

Val: Beatings!

Vee: Yes!

Val: Lynchings!

Vee: Yes!

Val: Runaway convicts torn to pieces by hounds!

Vee: Chain-gang dogs!

Val: Yeah?

Vee: Tear fugitives!

Val: Yeah?

Vee: To pieces...

Val: But violence ain't quick always. Sometimes it's slow. Some tornadoes are slow. Corruption – rots men's hearts and – rot is slow...

Vee: How do you - ?

Val: Know? I been a witness, I know.

Vee: I been a witness! I know!

Val: We seen these things from seats down front at the show /.../ (Williams T. Orpheus Descending)

Наведений діалог ілюструє яким чином реалізуються **максима кількості** та **якості** за допомогою різних типів ЕМ, а саме ЕМ розчленування потенційно синтаксичного цілого (*Tear fugitives! To pieces*); ЕМ розширення синтаксичної структури висловлення за допомогою ПСК-тлумачення (*Sometimes it's slow. Some tornadoes are slow. Corruption – rots men's hearts and – rot is slow...*) та плеонастичних елементів (*Awful! Things! I been a witness*).

У наступному прикладі скульптор розмірковує про структуру каменю, недосконалість якої стала очевидною для нього тільки в процесі роботи, тому всі його висловлювання – це спонтанне мовлення, що виникло під впливом несподіваних негативних емоцій:

"But Christ, look at it now - it's gone soft - it's rotten. You could put your bloody fingers through it like bad butter." (Cary J. *The Horse's Mouth*)

Однак він не може замінити даний матеріал на більш досконалий і змушений шукати позитивні моменти в ситуації, що склалася. Скульптору важливо в першу чергу переконати самого себе та інших у придатності кам'яної брили для подальшої роботи і саме камінь несподівано для мовця стає темою КА. Характерною рисою мовлення, на відміну від мови, є тісний зв'язок із діями, які супроводжують процес спілкування [5, с. 281]. Всі висловлення в нижченаведеному прикладі відображають його бажання побачити в камені якомога більше переваг для практичної реалізації своїх творчих задумів, а також не втратити потенційних замовників:

"I have to be careful of that block. Of course, some Hopton stone will stand up to an east wind and take no harm. But this is a delicate piece. Beautiful grain, as you saw, but no real stamina. However, it's going into a good home. Municipal entrance hall. Central heating and so on. So it can afford to be a bit soft" (Cary J. *The Horse's Mouth*).

Спонтанний характер формування висловлювань проявляється в "поточному редагуванні" [4, с. 229] з метою найбільш вдалого мовного вираження думки і спричиняє появу ЕМ розширення синтаксичної структури висловлення з ПСК-конкретизації (*Beautiful grain, as you saw, but no real stamina; Municipal entrance hall. Central heating and so on*). Послідовність таких уточнюючих висловлень забезпечує плавне розгортання єдиної ідеї та дозволяє дотриматися **максими релевантності** у кооперативному спілкуванні.

Обставини реалізації конкретного КА можуть скластися таким чином, що роль адресата значно зростає. Його активна участь у діалозі, спосіб побудови їм респонсивних реплік, характер його емоційних реакцій багато в чому детермінують мовленнєві дії його партнера, незважаючи на те, що саме адресант є ініціатором спілкування.

Наприклад, у діалозі, який пропонується нижче, адресант своєю реплікою визначає тему розмови. У ході діалогу стає очевидним, що він також більшою мірою інформований по темі, яка цікава обоє учасникам КА:

"Now, who do the food?" "I was thinking of using Madame Wu's." "No!" "No?" "I 'ave secret for you. A secret I tell only my good friends. Sergio and Eugenio!" "I don't think I know them." "Sure you don't know them. Nobody knows them. They mine. My secret." "Are they good?" "Ha! Sweetie, would I recommend them if they not good?" (Collins J. *Hollywood Wives*)

Як бачимо, часта зміна комунікативних ролей впливає на структурне оформлення мови ініціатора розмови. Відчуваючи сумнів свого партнера, адресант намагається якомога виразніше побудувати свою репліку (*I 'ave secret for you. A secret I tell only my good friends. Sergio and Eugenio!*). Найбільш істотна для адресата інформація (*Sergio and Eugenio!*) надається йому тільки наприкінці репліки у формі ПСК-конкретизації. Двома попередніми

висловлюваннями з акцентуванням уваги на ідеї “secret” мовець навмисно затягує відповідь. Таким способом подачі інформації він хоче справити враження на співрозмовника.

Але адресанту не вдається відразу досягти бажаного ефекту, оскільки його партнер все ще сумнівається (*I do not think I know them*). Ця відповідна реакція змушує його деяким чином модифікувати своє мовлення, щоб довести свою правомірність як джерела інформації і переконати адресата, тобто актуалізувати максимум якості. Основна ідея мовця – “тільки я про них знаю, адже це мій секрет”. І цей основний з його точки зору довід знаходить своє вербальне вираження в синтаксично однотипних конструкціях (*Sure you do not know them. Nobody knows them*). Повторна номінація “They mine. My secret.” представлена ЕМ розширення синтаксичної структури висловлення з ПСК-тлумачення. Незважаючи на формальну надмірність реплік, комунікант прагне уникнути неточності та неоднозначності і ми можемо говорити про дотримання **максими способу вираження**.

Цікавою актуалізацією **максим якості та релевантності** за допомогою формально надмірних побудов вважаємо випадки, коли відбувається радикальна зміна комунікативних ролей, тобто адресант ініціює розмову і задає їй тему, але, в силу певних обставин, саме він виявляється найменш обізнаним у даній галузі. Адресат, маючи в своєму розпорядженні більше інформації по темі розмови, кардинальним чином змінює свою комунікативну функцію слухача і повністю монополізує діалог. Через те, що зміна ролей відбувається спонтанно, це відбувається на структурно-семантичному оформленні репліки. Крім того, адресат у своїй новій функції прагне бути виразним в презентації своєї інформованості і, як результат, в його мові функціонують повтори, синтаксично паралельні конструкції, висловлювання уточнююче-пояснювального характеру, які представляють експлікаційні моделі різного типу:

Flora: I always like to have something in my hands.

Vicarro: Sure you do. You feel what a lot of uncertain things there are. Gins burn down. The volunteer fire department don't have decent equipment. Nothing is any protection. The afternoon sun is hot. It's no protection. The trees are back of the house. They're no protection. The goods that dress is made of - is no protection. So, what do you do, Mrs. Meighan? You pick up the white kid purse. It's solid. It's sure. It's certain. It's something to hold on to. You get what I mean? (Williams T. 27 Wagons Full of Cotton)

“I'd rather do it myself, Mr. Jimson.”

“You couldn't, Nosy. It needs an artist - it needs a lot of imagination. You weren't cut out for any of the arts and crafts. You were born for a government job, and since you missed that scholarship, your only hope is superior drapery. Service. To distribute frocks. The latest creations. The new world of female vision. The prophecies of Paquin and Molyneux against the golden calf - last year's short skirts. And the glory of the lord, that is, the new long skirts, eventually regenerated in Sion” (Cary J. The Horse's Mouth).

Для дотримання правил діалогічної гри співрозмовники повинні прагнути скоординувати свої зусилля для адекватного представлення теми мовлення в ході КА. Заборона на введення нової теми в кожну висловлюванні адресанта сприяє формуванню певних тематичних блоків, які характеризуються семантичною спільністю і закінченістю. Ці тематичні блоки можуть виходити за рамки репліки, що належить одному партнеру. Більше того, вони слугують доказом тематичної згоди в рамках КА. ЕМ розчленування і розширення структури висловлення, незважаючи на перенасичення плану змісту, є яскравим прикладом такої вербальної взаємодії на засадах принципу кооперації.

Різноміснє вивчення теми мови як одного з компонентів процесу спілкування підтверджує її здатність впливати на хід КА, обумовлюючи ступінь успішної реалізації комунікативних інтенцій співрозмовників. Обговорюваний предмет мовлення розкриває індивідуальні особливості комунікантів, характер міжособистісних стосунків і детермінує ступінь їх участі в діалозі. Зазначені вище складові КА і є тими невербальними факторами, які зумовлюють появу ЕМ різних типів як засобу актуалізації всіх постулатів успішного спілкування.

Перспективою подальших досліджень може бути негативний вплив формально надмірних побудов на реалізацію максимів Грайса у діалогічному спілкуванні.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Великорода Ю.М. Прецедентні феномени в американському недійному дискурсі (на матеріалі часописів "Time" та "Newsweek"): дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Юрій Михайлович Великорода. – Львів, 2012. – 219 с.
2. Гнатюк Л. Прагматичні й функціонально-комунікативні особливості іронії як засобу міжособистісного спілкування / Любомира Гнатюк // Лінгвістичні студії. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=8846>
3. Козлова О.С. Принцип доречності та ідентифікації у процесі спілкування. / О.С. Козлова // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. - № 1. – С. 404-408.
4. Кубрякова Е.С. Человеческий фактор в языке: язык и порождение речи / Елена Самуиловна Кубрякова. – М.: Наука, 1991. – 239 с.
5. Левонтина И.Б. Речь vs язык в современном русском языке / И. Б. Левонтина // Язык о языке. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 271-290.
6. Мельник І.В. Особливості використання принципів кооперації та ввічливості в провокаційному мовленні / І.В. Мельник // Studia Linguistica. – 2013. - № 7. – С. 351-357.
7. Моїсєєва Ф.А. Принцип ввічливості у вербальній комунікації як умова успішного спілкування / Ф.А. Моїсєєва // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/62/8602-princip-vvichlivosti-u-verbalnij-komunikaci%D1%97-yak-umova-uspishnogo-spiлкуvannya.html>
8. Павленко Л.І. Виразження егоцентричної модальності в експлікаційних структурах англійського розмовного мовлення / Л.І. Павленко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. / К.: Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – 2008. – Вип. 13. – С. 236-243.
9. Павленко Л.І. Виразження екзистенціональної модальності в експлікаційних структурах англійського колоквіального синтаксису / Л.І. Павленко // Вісник Житомирськ. пед. ун-ту. – 2003. – Вип. 11. – С.184-187.
10. Павленко Л.І. Качественная модальность (аспект «формально») в условиях конвенционального общения / Л.І. Павленко // Мова і культура: Наукове видання. – К.: Вид. Дім Дм. Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. I (126). – С. 163-168
11. Павленко Л.І. Синтаксичні та функціонально-семантичні характеристики експлікаційних моделей в англійському розмовному мовленні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук.: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Л.І. Павленко.– Х., 2005. – 20с.
12. Павленко Л.І., Топачевський С.К. Формально-надмірні висловлення як засіб вираження логічної модальності у діалозі / Л.І. Павленко // Вісник Житомирськ. пед. ун-ту. – 2006. – Вип. 27. – С.131-137.
13. Поперечная О.В. К вопросу о принципах классификации диалогов (на материале английских бытовых диалогов) О.В. Поперечная // Вісник ХНУ. – 2004. - № 632, Сер. філологія Вип. 42 – С. 220-223.
14. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics / ed. by P. Cole, J. Morgan. – N. Y. : Academic Press, 1975. – Vol. № 3. – P. 41–58.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лариса Павленко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови гуманітарного факультету Національного університету "Киево-Могилянська академія".

Наукові інтереси: синтаксис англійського розмовного мовлення, англомовне публічне мовлення, навчання англомовному письму.

УДК 811.111:004.738.5

ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТЬ В ЖАНРЕ ТВИТТИНГ В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ

Татьяна ПОЛЯКОВА (Харьков, Украина)

В статье рассматриваются вопросы использования в сфере англоязычной политической коммуникации различных интернет-жанров, примером которых является твиттинг – интернет-жанр, обеспечивающий общение с помощью интернет-сервиса Твиттер. Акцентируется важность анализа различных языковых и неязыковых средств, используемых с целью достижения правильности восприятия сообщения и достижения необходимого прагматического эффекта в сфере политической коммуникации. Анализируются наиболее частые случаи проявления в жанре твиттинг такой текстовой категории как интертекстуальность.

Ключевые слова: интернет-жанр, интернет-коммуникация, интертекстуальность, Твиттер, твиттинг.

The article deals with the problems of using various digital genres in the sphere of the English-language political communication. The example of these genres is twitting – a digital genre initiated by the Internet-service Twitter. The importance of the analysis of different linguistic and nonlinguistic means used to achieve the correct message perception and the desired pragmatic effect in the sphere of political communication is emphasized. The most frequently used cases of such textual category as intertextuality in the genre twitting are analyzed.

Key words: digital genre, Internet-communication, intertextuality, Twitter, twitting.